

AFGANİSTAN TÜRKLERİ ÇALIŞTAYI
افغانستان تورک لری علمی ییغینی
AFGHANISTAN TURKS WORKSHOP
ورکشاپ علمی تورکان افغانستان

ANKARA

24 MAYIS 2025

dostumvakfi.org

AFGANİSTAN TÜRKLERİ ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

Dostum Vakfı'nın ev sahipliğinde, 24 Mayıs 2025 tarihinde Ankara'da düzenlenen Afganistan Türkleri Çalıştayı, Türk ve Afganistanlı Türk akademisyenler, araştırmacılar, sivil toplum temsilcileri ve öğrencilerden oluşan geniş bir katılımı başarıyla gerçekleştirilmiştir. Dört oturumda gerçekleştirilen çalıştayda, aşağıdaki başlıklar altında tartışmalar yürütülmüş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Çalıştayda, tarihte kadim bir Türk yurdu olan Afganistan coğrafyasının, bugün Afganistan Türklerinin sadece kuzey bölgesi ile sınırlı bir alana hapsedilme algı ve teşebbüsleri tarihsel realitelere uygun olmadığı görülmüştür. Bugün ısrarla Afganistan'da Türk coğrafyası olarak sayılmayan bölgelerinde yaşayan Türklerin, müstevliler tarafından bilinçli ve planlı olarak dillerinden ve kültürlerinden uzaklaştırılarak asimile edildikleri vurgulanmıştır.

2. Özellikle Afganistan'ın kuzeyinde yoğun olarak yaşayan yaklaşık 12 milyon Türk'ün tarihsel ve kültürel bağlamda "Güney Türkistanlılar" olarak tanımlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bölgenin, tarihsel olarak Ulu Türkistan'ın güney kısmı olduğu belirtilmiş ve 20. yüzyıl başlarına kadar "Türkistan" olarak anılan bu coğrafyanın, bilinçli bir şekilde "Kuzey Afganistan" veya "Safahat-ı Şimal" gibi isimlerle anılmaya başlandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, bölgenin "Güney Türkistan" olarak adlandırılması ve bu tanımlamanın kamuoyu ile bilim dünyasında kullanılması benimsenmiştir.

3. Bu isimlendirme, bölgedeki Türklerin kimlik ve kültür bütünlüğünü koruma amacı taşımaktadır. Çalıştayda, Taliban yönetiminin Afganistan'da uyguladığı politikaların, özellikle Türk halkının dil, tarih ve coğrafi kimliğini yok saydığına dikkat çekilmiştir.

4. Afganistan Türklerinin kendi ana dillerinde konuşma, eğitim alma haklarının sağlanması, bu amaçla Özbekçe ve Türkmence gibi Türk lehçelerinin, mahalli ve bölgesel bir dil statüsünden çıkılarak Afganistan devletinin resmi dilleri arasında yer alması ve bunun, insan hakları çerçevesinde anayasayla garanti altına alınması talep edilmektedir.

5. Güney Türkistan'daki okullarda, resmi dilin yanında ana dilde eğitim hakkının tanınması anayasal hak olarak garanti altına alınması istenmektedir.

6. Mevlâna, Sultan Sencer ve Sultan Hüseyin Baykara gibi Türk tarihinin önemli figürlerinin, Belh, Herat, Bamyan, Badahşan, Tahhar, Kunduz, Kabil gibi kadim Türk şehirlerinin tarihi dokusu, kültürel yapısı ve hafızasının korunması için önemli adımlar atılması gerektiği ifade edilmiştir. Bölgedeki demografik yapının, özellikle Pakistan ve Güney-Güneydoğu Asya'dan yönlendirilen göçlerle kasıtlı olarak değiştirildiği belirtilmiş; bu durumun Türkistan'ın kültürel ve demografik yapısına ciddi bir tehdit oluşturduğu değerlendirilmiştir. Bu sorunun çözümü için Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk Devletleri Teşkilatı ve uluslararası toplumun aktif müdahalesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, Gazneli, Selçuklu, Timurlu ve Babürlü gibi büyük Türk devletlerinin yurdu olan Türkistan'ın

kültürel mirasının korunması amacıyla dijital arşiv projeleri başlatılması ve UNESCO ile ortak kültürel miras projeleri geliştirilmesi önerilmiştir.

7. Türkçe şehir isimlerinin, yer adlarının korunması, yaygınlaştırılması için tabelalar, yayınlar ve haritalar hazırlanması ve bunların, STK'ler ve İnsan Hakları Örgütleri yoluyla gündeme getirip desteklenmesi önerilmektedir.

8. Afganistan Türkleri arasında birlik ve kardeşlik bağlarını güçlendirmek, milli şuur ve millet olma ülküsünü uyandırmak için tarih bilincini geliştirici yayın, çalışma ve programların yapılması ve desteklenmesi tavsiye edilmektedir.

9. Çalıştayda, Güney Türkistan'da ekonomik kalkınmanın desteklenmesi için mikro finans projeleri, tarım ve küçük ölçekli sanayi girişimleri ile Türkiye ve bölge ülkeleriyle ortak ticaret ağlarının kurulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Yerel halkın istihdam olanaklarının artırılması, ekonomik istikrarın sağlanması için gerekli plan ve projelerin yerel halkların yararına olacak şekilde olması gerekli görülmüştür.

10. Bunun yanı sıra, Taliban yönetiminin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik kısıtlayıcı politikaları sert bir şekilde eleştirilmiş; kadınların eğitim, çalışma ve kamusal alanda var olma haklarının engellenmesinin sosyal, ekonomik ve psikolojik mağduriyetlere yol açtığı belirtilmiştir. Kız çocuklarının ortaokul, lise ve üniversite eğitimine erişiminin yasaklanması, kadınların meslek gruplarından dışlanması ve seyahat özgürlüklerinin kısıtlanması gibi uygulamalara karşı uluslararası toplumun baskı oluşturmaları, İslam dünyasından kadın haklarını destekleyen dini otoritelerin seslerini yükseltmesi ve yerel sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kısa vadeli bir çözüm olarak, kadınların eğitime erişimi için evde veya çevrim içi eğitim programlarının desteklenmesi önerilmiştir.

11. Siyasi alanda, Afganistan'da merkezi ve otoriter yönetim yerine kapsayıcı ve demokratik bir yönetim modeline geçilmesi, Afganistan Türklerinin siyasi temsiliyetinin artırılması ve kalıcı barışın sağlanması için tartışmaların başlatılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, Afganistan Türklerinin sorunlarını uluslararası kamuoyuna taşımak amacıyla belgesel projeleri, sosyal medya kampanyaları ve saha raporları hazırlanması; uluslararası hukuk mekanizmalarının harekete geçirilmesi ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'ne raporlar sunulması kararlaştırılmıştır. Türkiye'deki Afganistan Türkleri diasporasının entegrasyonu için sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin artırılması ve diaspora ağlarının güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

12. Dostum Vakfı, düzenli aralıklarla çalıştay, konferans, panel ve sempozyum gibi etkinlikler düzenleyerek ve bu tür etkinliklere katkı vererek destek olacağını beyan etmiştir.

13. Tarihi Türkistan'ın kültürel ve akademik çalışmalarını desteklemek amacıyla bir "Tarihi Türkistan Kültür ve Çalışma Masası" kurulması önerisi, çalıştayın öne çıkan çıktılarından biri olarak kayıtlara geçmiştir. Bu girişim, bölgenin kültürel mirasının korunması ve akademik çalışmaların sistematik bir şekilde ilerletilmesi açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir.

14. Afganistan dışındaki Türkler arasındaki dayanışmayı desteklemek, haklarını savunmak için çeşitli örgütlenme ve teşkilatlanma oluşturularak Afganistan hükümetine baskı için bir Afganistan Türkleri Diasporası kurulması önerilmektedir.

Afganistan Türkleri Çalıştay, Afganistan Türklerinin tarihsel mirasının korunması, kültürel kimliklerinin sürdürülmesi ve güncel sorunlarına çözüm aranması çabalarını uluslararası kamuoyuna taşıma noktasında önemli bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Çalıştay, Mareşal Abdul Raşid Dostum 'un liderliğinde Afganistan Türklerinin siyasal ve kültürel haklarını savunma mücadelesini bir kez daha vurgulamış ve Taliban yönetiminin baskıcı politikalarına karşı küresel farkındalığı artırma gerekliliğini vurgulamıştır.

Çalıştayın sonuçları, kapsamlı bir rapor olarak yayımlanarak ulusal ve uluslararası kamuoyuyla paylaşılacaktır.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

Raila DOSTUM

Dostum Vakfı Başkanı

Afganistan Türkleri Çalıştay Düzenleme Kurulu

AFGANİSTAN TÜRKLERİ ÇALIŞTAYI

ONUR KURULU

Batur DOSTUM - Junbish-i Milli Islami Afghanistan Başkanı ve Afg. Mv.

Doç. Dr. Harun ŞAHİN- Türk Dil Kurumu Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Osman KÖSE- Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Dekanı

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ- Türk Ocakları Genel Başkan Yardımcısı

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Raila DOSTUM - Dostum Vakfı Başkanı

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. H. Hilal ŞAHİN - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Naim NAİMİ- Karabük Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Seyid Arif AHMEDOĞLU - Ardahan Üniversitesi

Dr. Muhammed Yusuf ÖZBEK - Araştırmacı Yazar

Doktorant Ruhullah BEGZAD - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doktorant Ubeyd FUTUVVET - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Abdul Hamid MURADİ - Araştırmacı Gazeteci

Bilim Uzmanı Aycemal DOSTUM KARVANBASHİ- Araştırmacı Yazar

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdulhakim Şer'i CÜZCANİ

Prof. Dr. Nazif ŞEHRANİ

Prof. Dr. Bismillah TURDİKUL MEYMENEGİ

Prof. Dr. Funda TOPRAK- Yıldırım Bayezid Üniversitesi

Prof. Dr. Mevlüt UYANIK - Hitit Üniversitesi

Prof. Dr. Murat ATEŞ - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Nurettin HATUNOĞLU - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Prof. Dr. Savaş ŞAHİN - Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Selahattin TOLKUN - Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL - Yıldırım Bayezid Üniversitesi

Doç. Dr. Serdar DERMAN - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa AKKUŞ - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Naim NAİMİ - Karabük Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Abdulmetin ÇELİKBİLEK - Selçuk Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şekip ASIM - Celal Bayar Üniversitesi

Üstat Humayun HAYRİ- Araştırmacı Yazar

Dr. Fazel Ahmad BURGET - Araştırmacı Yazar

Dr. Nur Yağdı İLSÖYER - Araştırmacı Yazar

Dr. Aminullah Nail HANGELDİ - Araştırmacı Yazar

Dr. Aminullah KOŞAN - Araştırmacı Yazar

Muhammed Enver DERMAN - Bilim Uzmanı

Dr. Farahnaz Tahiry - Araştırmacı Yazar

Doktorant Vahid Ahmad MAHDI - Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doktorant Amina ABDULLAHI - Ankara Üniversitesi

Hashim HAMDAM - Şair Yazar

Feridun SADAT - Araştırmacı Yazar

Amanullah ERKİN – Gazeteci Yazar

Doktorant Qais RAHMANİ – Araştırmacı Gazeteci

SEKRETARYA

Ehsanullah NERO

Şecaattin KARVANBASHI

Ramazan DOSTUM

Safa KADIROĞLU

Naqibullah ERKİN

Khalid YASA

Tahmina OSMANI

AFGANİSTAN TÜRKLERİ ÇALIŞTAYI

24 Mayıs 2025 / CUMARTESİ

09:30-10:30	Türkiye Cumhuriyeti İstiklal Marşı ve Afganistan Milli Marşı	
	Kurân-i Kerim Tilaveti	
	Açılış Konuşması	Batur DOSTUM - Dostum Vakfı Kurucu Başkanı
	Protokol Konuşmaları	Doç. Dr. Harun ŞAHİN -Türk Dil Kurumu Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ -Türk Ocakları Genel Başkan Yardımcısı SHAH MARDANQUL MARDAN -Eski Büyükelçi

I. OTURUM: 10:30-11:30

AFGANİSTAN TÜRKLERİNİN TARİHTEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mevlüt UYANIK

HİTÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü İslam Felsefesi ABD

<i>Afganistan Türklerinin Tarihsel Süreci ve Bölgedeki Türk Hâkimiyeti: Gazneli, Selçuklu, Moğollar Döneminde Afganistan</i>	Doç. Dr. Mustafa AKKUŞ NEÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Orta Çağ Tarihi ABD
<i>Timurlular ve Bâbürlüler Hâkimiyetinde Afganistan</i>	Doç. Dr. H. Hilal ŞAHİN AHBVÜ Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yeniçağ ABD Başkanı
<i>Şeybânîler Döneminde Afganistan</i>	Prof. Dr. Abdulkadir MACİT KOÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı
<i>1990 Sonrası Güney Türkistan Arayış ve Araştırmaları</i>	Dr. Öğr. Üyesi Abdul Metin ÇELİKBİLEK SÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi ABD Başkanı
<i>Tarihsel İpek Yolu ve Günümüz Kuşak-Yol İnisiyatifi Bağlamında Güney Türkistan'ın (Afganistan) Önemi</i>	Prof. Dr. Mevlüt UYANIK HİTÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü İslam Felsefesi ABD

ÇAY- KAHVE MOLASI ARASI

11:30-11:45

II. OTURUM: 11:45-12:45

AFGANİSTAN TÜRKLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL DURUMU VE

AFGANİSTAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK

NEÜ A. Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ABD

<i>1979 SSCB'nin Afganistan'ı İşgali ve Türkiye-Afganistan İlişkileri</i>	Prof. Dr. Nurettin HATUNOĞLU BEUN Teoman Durul İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü Genel Türk tarihi ABD Başkanı
<i>Türkiye Mezunları ve Türkiye-Afganistan İlişkilerindeki Rolü</i>	Doç. Dr. Serdar DERMAN NEÜ Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi ABD
<i>Özbek ve Türkmen Türkçesinin 2004 Afganistan Anayasası'na Kabulü ve Karşılaştığı Zorluklar</i>	Dr. Enayatullah Babur FARAHMAND Afg. Eski Ulusal Uzlaşma Konsey Başkan Yardımcısı
<i>Afganistan Türklerinin Sosyal ve Demografik Yapısı</i>	Dr. Nuryağdı SOYER Sosyolog
<i>Afganistan Türklerinde Milli ve Manevi Değerler</i>	Dr. Öğr. Üyesi Seyid Arif AHMEDOĞLU ARÜ İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Kelam ABD

ÖĞLE YEMEĞİ ARASI

12: 45-13:45

AFGANİSTAN TÜRKLERİ ÇALIŞTAYI
24 Mayıs 2025 / CUMARTESİ

III. OTURUM: 13:45-14:45 AFGANİSTAN TÜRKLERİNİN SİYASAL TEŞEKKÜLÜ Oturum Başkanı: Feridun İLHAM	
<i>Afganistan Türklerinin Siyasal Hareketleri</i>	Dr. Fazıl Ahmed BURGET Afg. Eski Cumhurbaşkanı 1. Yardımcısı Siyasi Danışmanı
<i>Mareşal Abdul Raşid DOSTUM ve Afganistan Türkleri</i>	Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ MAKÜ İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü İslâm Tarihi ABD
<i>Sosyokültürel-Dinî Açıdan Afganistan Türkleri ve Taliban</i>	Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Naim NAİMİ KBÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Psikolojisi ABD
<i>Afganistan'ın 2021'de Taliban'a Teslimi ve Afganistan Türklerinin Siyasi Hareketleri</i>	Üstat Humayun HAYRİ Afg. Eski Beden Eğitimi ve Spor Genel Müdürü
<i>Afganistan Türkleri ve Türk Devletleri Teşkilatı</i>	Doktorant Ruhullah BEGZAD NEÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
ÇAY- KAHVE MOLASI ARASI 14:45-15:00	
IV. OTURUM: 15:00-16:00 AFGANİSTAN TÜRKLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI Oturum Başkanı: Prof. Dr. Murat ATEŞ NEÜ Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi ABD	
<i>DEAŞ-Horasan'ın Kuzey Afganistan'a İntikali ve Afganistan Türklerine Karşı Kullanılma Planı</i>	Enver SADAT Afg. Eski Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı
<i>Afganistan Türklerinin Uluslararası Platformlarda Temsil Durumu</i>	Dr. Öğretim Üyesi Aliye YILMAZ SDÜ İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslam Edebiyatı ABD
<i>Afganistan Türkistan'ında Göç Sorunu: Demografik Yapının Değiştirilmesi ve TTP Meselesi</i>	Bashir Ahmad TAHYANJ Afg. Eski Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı
<i>Taliban'ın Kadın Karşısı Uygulamaları: Eğitim ve Kadın Hakları Meselesi</i>	Doktorant Masouda ESMATI SADAT MSKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü
<i>Afganistan Türklerinin Türkiye'deki Göç Sorunları ve STK'laşması</i>	Bilim Uzmanı Muhammed Enver DERMAN
SONUÇ BİLDİRGESİ 16:00-17:00 Raila DOSTUM - Dostum Vakfı Başkanı	
AKŞAM YEMEĞİ 18:00-19:00	